

MATERIAL FÖR PERSONALEN
Barns rätt till delaktighet
inom barnomsorg

Rädda Barnen
Åland

Ålands
landskapsregering

OMBUDSMAN

Ålands
Ombudsmanna
Myndighet

Bakgrund

[Landskapslag om barnomsorg och grundskola, \(2020:32\) 1 §, 4§, del II](#) gör gällande att ska barn ges möjlighet att påverka innehållet inom barnomsorgens verksamhet utifrån sin mognadsgrad. Barnets åsikter ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad. I [läroplanen för barnomsorgen på Åland](#) förtydligas också hur man i verksamheten kan arbeta med barns delaktighet i verksamheten. I läroplan för barnomsorgen på Åland beskrivs hur verksamheten inom barnomsorgen ska lägga grunden för att barnen ska förstå vad demokrati är och förbereda barnen för delaktighet och ansvar och för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle. De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för ska ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av verksamheten inom barnomsorgen.

I läroplanen konstateras också att varje barn har rätt till delaktighet och inflytande och varje barns rätt att uttrycka sina åsikter med olika uttrycksformer ska respekteras. Alla barn ska få lika stort inflytande och utrymme oavsett kön och utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller övriga åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt. Det ska säkerställas att barn med funktionsnedsättning erbjuds stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder för att utöva rätten att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem.

I läroplanen beskrivs hur personalen i verksamheten kan arbeta med barns delaktighet. I verksamheten handlar det om att man medvetet utvecklar och utvärderar arbetssätt och strukturer som främjar delaktighet och att barnen själva får delta i utvecklingen och utvärderingen av arbetssätt. Genom att personalen stöder barnets delaktighet i små, återkommande, dagliga stunder stärks barnets delaktighet. Det handlar också om hur barnet bemöts i en respektfull kommunikation, att ge barnet en röst och att sedan lyssna till barnets åsikter i den egna vardagen. Genom delaktighet utvecklar barnet förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Känslan av att bli sedd och hörd på ett positivt sätt stärker barnets delaktighet. Delaktigheten stärks också genom att barnet deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten.

I syfte att stödja personalen i arbetet med barns delaktighet, utifrån lagstiftning och läroplan, har Landskapsregeringen, tillsammans med Rädda Barnen Åland och Ålands ombudsmannamyndighet barnombudsmannen, tagit fram ett arbetsmaterial. Arbetsmaterialet är uppbyggt utifrån fyra olika teman, som betonas i lagstiftning och läroplan. Det finns ett häfte för personalen "Material för personalen", ett häfte för barn inom daghem "Häftet om mitt bästa dagis" samt ett för barn inom fritidshem "Häftet om mitt bästa fritids". Materialet finns digitalt att skriva ut på Utbildningsbyråns hemsida, www.utbildning.ax.

Styrdokument

Landskapslag om barnomsorg och grundskola:

Del I, 1. Kap., 4 §. Barnets bästa

Barn ska få lära sig om sina rättigheter och ska ha en möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som gäller dem. Barnets åsikter ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.

Del II, 1. Kap., 1 §. Målsättning

Barnet ska ges möjlighet att påverka verksamhetsinnehållet utifrån sin mognadsgrad.

Läroplan för barnomsorg, 2.5 Barns delaktighet och inflytande:

En viktig princip i en kvalitativ barnomsorg är främja en miljö som är inkluderande och demokratisk och en miljö som bygger på deltagande, där alla barn har möjlighet att komma till tals. Barnet i barnomsorgen ska ges möjlighet att påverka verksamhetsinnehållet utifrån sin mognadsgrad. Barnet ska få lära sig om sina rättigheter och ska ha möjlighet att uttrycka sina åsikter i alla frågor som gäller hen. Barnets åsikter ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad. De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska gälla alla. Verksamheten inom barnomsorgen ska lägga grunden för förståelse av demokratibegreppet och förbereda barnet för delaktighet och ansvar och för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle. De behov och intressen som barnet själva på olika sätt ger uttryck för ska ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av verksamheten.

Varje barn har rätt till delaktighet och inflytande och varje barns rätt att uttrycka sina åsikter med olika uttrycksformer ska respekteras. Alla barn ska få lika stort inflytande och utrymme oavsett kön och utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller övriga åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt. Det ska säkerställas att barn med funktionsnedsättning erbjuds stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder för att utöva rätten att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem.

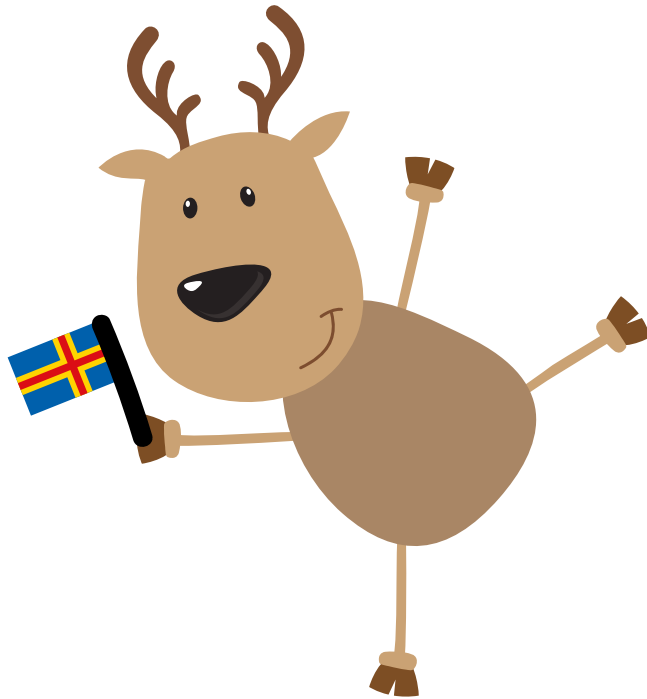
I verksamheten innebär detta att man medvetet utvecklar och utvärderar arbetsätt och strukturer som främjar delaktighet och att barnen själva får delta i utvecklingen och utvärderingen av arbetsätt. Genom att personalen stöder barnets delaktighet i små, återkommande, dagliga stunder stärks barnets delaktighet. Det handlar också om hur barnet bemöts i en respektfull kommunikation, att ge barnet en röst och att sedan lyssna till barnets åsikter i den egna vardagen. Genom delaktighet utvecklar barnet förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Känslan av att bli sedd och hörd på ett positivt sätt stärker barnets delaktighet. Delaktigheten stärks också genom att barnet deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten.

FN:s konvention om barnets rättigheter:

Artikel 12: Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Allmänna tips för användningen av materialet

- Materialet är gjort för att ge inspiration - du kan anpassa alla övningar så att de passar din grupp bättre! Vid några övningar finns färdiga tips om hur övningen kan anpassas. Kom ihåg att hela tiden koppla arbetet till barns rättigheter och använd checklistan för genomförandet av barns rätt att bli hörd ([bilaga 2](#)).
- Materialet passar bäst för att användas med lite äldre barn, men personalen bestämmer själv vilka barn som deltar i arbetet. **Tips för arbetet med yngre barn och barn som inte uttrycker sina åsikter i tal finns i [bilaga 3](#). Ritat teckenstöd för frågor i barnens häfte finns i [bilaga 4](#).**
- När ni gör en övning där barn får säga vad de tycker i tur och ordning kan ni samtidigt skicka runt en bild på Rådde (eller ett annat föremål) i cirkeln. Endast barnet som håller i bilden får prata och berätta till Rådde, de andra får lyssna till det är deras tur. Barn har alltid möjlighet att inte säga något och bara skicka bilden vidare.
- Vid några övningar finns färdiga stödfrågor som kan användas ifall det är svårt att få igång diskussionen. Ni kan också ta fram egna stödfrågor och t.ex. koppla temat till övningar ni har gjort eller diskussioner ni har haft tidigare med gruppen.
- När ni pratar om barnens åsikter och önskemål är det viktigt att bemöta barnens önskemål med nyfikenhet, trots att det ibland kan röra sig om mer orimliga önskningar. Kom ihåg att alltid återkoppla till barnen, oavsett om det är möjligt att genomföra önskemålen eller inte. Gå igenom barnens önskemål i personalgruppen och fundera på om ni kan genomföra några önskemål direkt och använd dem i planeringen av egen verksamhet. Om ni genomför barnens önskemål kan ni med fördel berätta för barnen att de önskat det!
- Om några frågor känns svåra för barnen att svara på i gruppen kan ni också göra så att daghemsföreståndare eller någon från personalen intervjuar barnen enskilt. Då kan ett barn i taget gå till intervjun, barnen får förstås själva bestämma om de vill delta eller inte. På intervjun kan vuxna ställa de frågor som finns med i personalens material eller i barnens häfte. Barnets svar antecknas om det är okej för barnet och skickas in som en del av sammanställningen. Säkerställ att barnen tycker att intervjusituationen är rolig och att det känns tryggt för barnen.
- Materialet är inspirerad av Rädda Barnen Sveriges metodmaterial "*Olika men lika*" och UNICEF Sveriges material "*Barnkonventionen i en låda*". Båda kan användas för att fördjupa och fortsätta diskussioner kring barns rättigheter i barnomsorg och om olika teman! "*Olika men lika*" har skickats till alla daghem på Åland år 2019 och "*Barnkonventionen i en låda*" kan laddas ner på [UNICEF Sveriges hemsida](#).

Material

Tid: T.ex 4 x 30 min

De olika delarna i materialet kan användas enskilt eller som en helhet. Personalen kan anpassa programmets längd och innehåll så att det passar barngruppen i fråga.

Mål: Barn får vara delaktiga och uttrycka sina åsikter om verksamheten i barnomsorg. Resultat används för att utveckla verksamheten i eget daghem/fritidshem.

Innehållet

[Del 1: Hur är världens bästa daghem/fritidshem?](#)

[Del 2: Värdegrund och välmående](#)

[Del 3: Barns delaktighet och lärande](#)

[Del 4: Lärmiljö och lek](#)

Bilagor

[1. Tips för dokumentation](#)

[2. Checklista om grundläggande krav för genomförandet av barns rätt att bli hörd](#)

[3. Tips för arbetet med yngre barn och mall för observation](#)

[4. Ritat teckenstöd för barnets häfte](#)

Hur är världens
bästa daghem/
fritidshem?

DEL 1

Syfte: Barn får hjälpa vuxna att förstå hur världens bästa daghem/fritidshem är. Barn får själva välja vilka frågor och teman de vill lyfta fram när det gäller världens bästa daghem/fritidshem.

Material:

- Bild på Rådde på en A4-papper.
- "Häftet om mitt bästa dagis/fritids" för alla barn som deltar.
- Rådde-smileys.
- Rådde-materialet finns digitalt att skriva ut på Utbildningsbyråns hemsida, www.utbildning.ax.
- Papper för att skriva ner barns tankar.

Introducera Rådde

Gör så här:

Skriv ut en bild på Rådde. Visa bilden till barnen och läs Råddes introduktion nedan. Du kan läsa Råddes "pratbubblor" som Råddes repliker samtidigt du visar bilden. Alternativt kan du läsa dem t.ex. som brev från Rådde eller hur det känns bäst för dig! Låt barnen svara på Råddes frågor.

Hej! Jag heter Rådde och jag bor här på Åland. **Vad heter ni?**

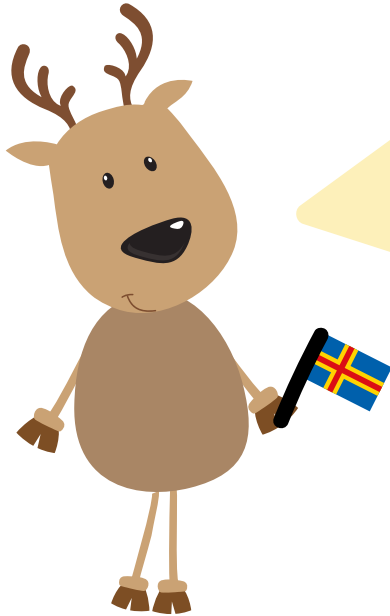
På Åland har vi regler för hur det ska vara på daghem/fritidshem. I reglerna står det i ett helt kapitel om att barn i barnomsorgen ska få påverka vad man ska göra och hur man ska göra det, ju äldre man blir desto mer kan man få påverka. Det står också att barn ska få lära sig om sina rättigheter och få öva sig i att vara med och bestämma.

Det betyder inte att alla barn får precis som de vill, men man får säga sin åsikt och de vuxna ska lyssna på åsikten. Jag är här för att hjälpa er barn att berätta vad ni tycker och för att hjälpa era vuxna här på daghem/fritidshem att lyssna på era viktiga tankar.

Om ni vill så tänker jag att vi kan tillsammans göra några roliga övningar och ta reda på hur ni som är experter tycker att världens bästa daghem/fritidshem skulle se ut och vad ni tycker är viktigt!

Berätta om Barns rättigheter

Varför vill de vuxna veta vad ni tycker är viktigt på daghem/fritidshem? För att vuxna ska lyssna på barns åsikter när de bestämmer om saker som är viktiga för barnen, såsom daghem/fritidshem är.

Har ni hört att det finns en bok med regler om hur vuxna ska vara mot barn för att alla barn ska må bra? Boken heter barnkonventionen och reglerna kallas för rättigheter. Ni har t.ex. rätt till att gå till doktorn när ni är sjuka, säga vad ni tycker och att leka. De här reglerna har Finland och Åland lovat att följa.

TIPS: Om ni har möjligheten så kan ni tillsammans kolla på UNICEF Sveriges film: "[En film om barnkonventionen för yngre barn](#)" som finns på YouTube. Om ni har redan pratat om barns rättigheter med barnen kan du fråga barnen vilka rättigheter de kommer ihåg och vilka rättigheter är särskilt viktiga för dem.

Berätta om dokumentationen

För att de vuxna på ert daghem/fritidshem får veta vad ni experter tycker är viktigt på daghem/fritidshem och för att kunna planera så behöver jag hjälp från era vuxna på daghem/fritidshem för att skriva ner det som vi pratar om och alla era kloka tankar! Du kan också rita eller skriva ner (med hjälp av vuxna) dina egna tankar i ett häfte om ditt bästa dagis/fritids, som era vuxna kommer att dela till er.

Kom ihåg att du får alltid bestämma själv om du vill dela dina egna åsikter och idéer med de vuxna eller inte!

Gör så här: Nu kan du dela "Häftet om mitt bästa dagis/fritids" till alla.

Barnen fyller i den blåa sidan i häftet

Info till personalen: Syftet med häftet är att barnen får dokumentera sina åsikter på det sättet de vill; med egna ord, teckningar eller annat. Innan ni börjar arbetet med Rådde-materialet är det bra att diskutera med alla inblandade i personalen om hur ni dokumenterar barns åsikter så att ni kan använda dem i planeringen av verksamheten. Kom ihåg att planera också hur ni återkopplar till barnen!

Så som vi redan pratade om så är ni barn experter på att gå på daghem/fritidshem.

Nu vill jag fråga er alla hur ni vill att vi ska ha det här på vårt daghem/fritidshem så att det skulle vara det bästa dagiset/fritids i hela världen.

Nu vill jag veta mer om vilka ni är! Nu får alla rita sig själv i häftet.

Prata tillsammans: Hur är världens bästa daghem/fritidshem?

Gör så här: Låt var och en berätta i lugn och ro hur de tycker att vi ska ha det på världens bästa daghem/fritidshem. Du får då möjlighet att ställa mer specifika frågor: "Förstod jag rätt?", "Menade du det här?", "Vill du berätta mer om det här?"

Skriv alla åsikter ner t.ex i ett stort papper så att alla kan se.

TIPS: Ni kan också diskutera temat med hjälp av stödfrågor, så som:

- Vad skulle du göra om du skulle få bestämma allt under en dag på daghem/fritidshem? Skulle du vilja leka särskilda lekar, äta någon viss mat, åka på utflykt?
- Finns det något vi inte gör på daghem/fritidshem som du skulle vilja att vi gjorde?
- Vad tycker du är roligast på daghem/fritidshem?

Barnen fyller i den gula sidan i häftet

Info till personalen: Frågan i barnens häfte är "Hur är ditt bästa dagis/fritids?".

I ditt häfte finns det en sida som är gul. Hittar du den? Där kan du berätta allt du vill om hur ditt bästa daghem/fritidshem är! Du får själv bestämma om du vill rita eller måla något, få hjälp från en vuxen att skriva ner en tanke, en sång eller annat.

Gör så här: Låt alla barn som vill berätta om det de har ritat eller skrivit i häftet. Du får då möjlighet att ställa mer specifika frågor: "Förstod jag rätt?", "Menade du det här?", "Vill du berätta mer om det här?"

Om det passar barnet kan vuxna hjälpa barnet att berätta mer om sina åsikter och t.ex. de bilder de har ritat genom att vuxna skriver extra-anteckningar i barnets häfte. Vuxna kan också skriva ner de åsikter som kommer upp nu på papper.

Avslutning del 1.

Gör så här: Låt var och en berätta hur de tycker att det har varit.

Se till också att barnen har möjlighet att höra de anteckningar som ni vuxna har skrivit ner. Gå igenom barnens önskemål i personalgruppen och fundera på om ni kan genomföra några önskemål direkt och använd dem i planeringen av egen verksamhet. När ni genomför barnens önskemål kom ihåg att berätta för barnen att de önskat det! Kom ihåg att alltid återkoppla till barnen, oavsett om det är möjligt att genomföra önskemålen eller inte.

TIPS: Om ni vill kan ni använda olika Rådde-smileys som kan skrivas ut på förväg så att alla får välja en och peka på den eller tejp den på ett papper.

Stort stort tack till er alla för alla era viktiga tankar och idéer! Ni verkligen hjälper vuxna att förstå hur det är att gå på daghem/fritidshem!

Hur tycker ni att det har varit att prata om de här frågorna idag?

Värdegrund och välmående

DEL 2

Syfte: Barn får hjälpa vuxna att förstå vad de behöver för att må bra i barnomsorgen och att känna sig trygga och glada inom barnomsorgen, hur de vill bli bemötta.

Material:

- Bild på Rådde på ett A4-papper.
- ”Häftet om mitt bästa dagis/fritids” för alla barn som deltar.
- Rådde-smileys.
- Rådde-materialet finns digitalt att skriva ut på Utbildningsbyråns hemsida, www.utbildning.ax.
- Papper för att skriva ner barns tankar.

Introducera Rådde

Gör så här: Skriv ut en bild på Rådde. Visa bilden till barnen och läs Råddes introduktion nedan. Du kan läsa Råddes "pratbubblor" som Råddes repliker samtidigt du visar bilden. Alternativt kan du läsa dem t.ex. som brev från Rådde eller hur det känns bäst för dig! Låt barnen svara på Råddes frågor.

Hej igen! Jag är Rådde och jag vill hjälpa er barn att berätta vad ni tycker och hjälpa era vuxna här på daghem/fritidshem att lyssna på era viktiga tankar.

Idag vill jag veta speciellt vad ni behöver för att må bra och känna er glada på daghemmet/fritidshemmet. **Därför frågar jag om ni vill prata om det med mig idag?**

Om ni vill hjälpa så tänker jag att vi kan igen tillsammans göra några roliga övningar och prata om vad ni som är experter på att gå på daghem/fritidshem tycker att barn behöver för att må bra och vara glada på daghemmet/fritidshemmet!

Prata tillsammans: Vad gör barnen glada på daghem/fritidshem?

Gör så här: Ni kan sitta i en ring eller hur det känns bäst för gruppen. Rådde vill fråga barnen om vad som gör dem glada på daghemmet/fritidshemmet. Du kan variera frågorna nedan eller välja den som känns lättast för barnen att svara på. Låt var och en berätta sina tankar i lugn och ro. Du får då möjlighet att ställa mer specifika frågor: "Förstod jag rätt?", "Menade du det här?", "Vill du berätta mer om det här?"

Skriv ner alla åsikter t.ex i ett stort papper så att alla kan se.

Kommer ni ihåg när vi pratade om boken med regler om hur vuxna ska vara mot barn för att alla barn ska må bra? Visste ni att alla barn har rätt att vara precis som de är och att få vara glada! Vuxna ska se till att alla barn mår bra och kan känna sig glada på daghem/fritidshem och på alla andra ställen.

Nu vill jag gärna att alla som vill får berätta:

- Vad gör dig glad på daghem/fritidshem?
- När är du glad på daghem/fritidshem?
- Vad gör du när du är glad?

TIPS: Om det är svårt att få igång diskussioner kan Rådde börja runda och ge exempel på vad som gör Rådde glad, t.ex. "Jag blir glad när vi kan leka utomhus".

TIPS: När ni gör en runda med barnen kan ni samtidigt skicka runt en bild på Rådde (eller ett annat föremål) i cirkeln. Endast barnet som håller i bilden får prata och berätta till Rådde vad hen tycker, de andra får lyssna tills det är deras tur. Barn har alltid möjlighet att inte säga något och bara skicka bilden vidare.

Barnen fyller i den gröna sidan i häftet

Info till personalen: Frågan i barnens häfte är "Vad behöver du för att må bra och känna dig glad på ditt dagis/fritids?"

Gör så här: Dela "Häftet om mitt bästa dagis/fritids" till alla. Låt sen alla barn som vill berätta om det de har ritat eller skrivit i häftet. Du får då möjlighet att ställa mer specifika frågor: "Förstod jag rätt?", "Menade du det här?", "Vill du berätta mer om det här?"

Om det passar barnet kan vuxna hjälpa barnet att berätta mer om sina åsikter och t.ex. de bilder de har ritat genom att vuxna skriver extra-anteckningar i barnets häfte. Vuxna kan också skriva ner de åsikter som kommer upp nu på papper.

Nu kan ni igen ta fram era egna häften. På sidan som är grön kan du nu rita allt som du kan tänka på som du behöver för att må bra och känna dig glad på ditt daghem/fritidshem.

Om du vill kan vuxna hjälpa dig att skriva med ord det som du vill säga.

Avslutning del 2.

Gör så här: Låt var och en berätta hur de tycker att det har varit. Om ni vill kan ni använda olika Rådde-smileys.

Se till också att barnen har möjlighet att höra de anteckningar som ni vuxna har skrivit ner. Gå igenom barnens önskemål i personalgruppen och fundera på om ni kan genomföra några önskemål direkt och använd dem i planeringen av egen verksamhet. När ni genomför barnens önskemål kom ihåg att berätta för barnen att de önskat det! Kom ihåg att alltid återkoppla till barnen, oavsett om det är möjligt att genomföra önskemålen eller inte.

Stort stort tack till er alla för alla era viktiga tankar och idéer! Ni verkligen hjälper vuxna att förstå vad barn behöver för att må bra på daghem/fritidshem!

Hur tycker ni att det har varit att prata om de här frågorna idag?

Barns delaktighet och lärande

DEL 3

Syfte: Barn får hjälpa vuxna att förstå när de känner att det får uttrycka sina åsikter på daghemmet/fritidshemmet samt när och hur vill de göra det. Barn får också dela sina åsikter om vad de tycker är viktigt att lära sig i barnomsorgen. Syftet är att lyfta fram barnets rätt till inflytande och medbestämmande i sin vardag och att vuxna ska lyssna till barnets tankar och åsikter då de fattar beslut som rör barnet.

Material:

- Bild på Rådde på en A4-papper.
- ”Häftet om mitt bästa dagis/fritids” för alla barn som deltar.
- Papperslappar med bild på Rådde (ett barn), Råddes vuxen och båda.
- Rådde-smileys.
- Rådde-materialet finns digitalt att skriva ut på Utbildningsbyråns hemsida, www.utbildning.ax.
- Papper för att skriva ner barns tankar.

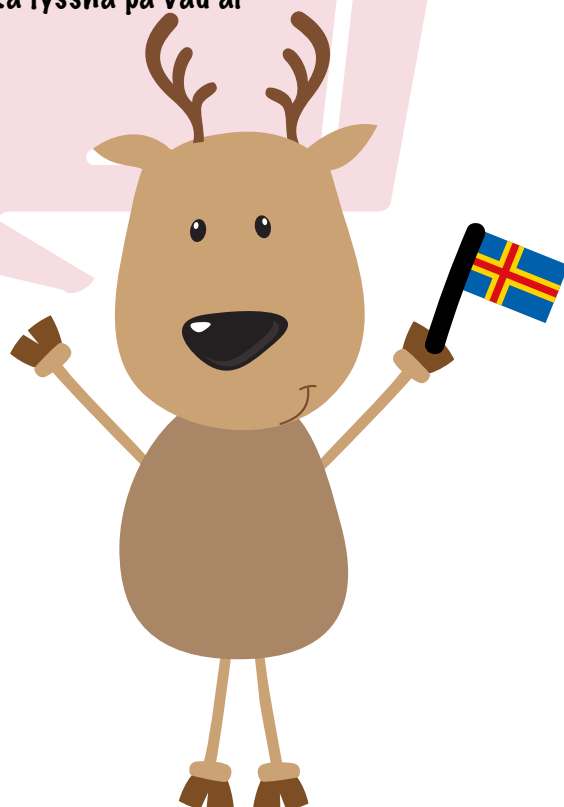
Introducera Rådde

Gör så här: Skriv ut en bild på Rådde. Visa bilden till barnen och läs Råddes introduktion nedan. Du kan läsa Råddes "pratbubblor" som Råddes repliker samtidigt du visar bilden. Alternativt kan du läsa dem t.ex. som brev från Rådde eller hur det känns bäst för dig! Låt barnen svara på Råddes frågor.

Hej!

Idag vill jag ta reda på när vill ni barn vara med och bestämma om saker som är viktiga för er! Alla barn har rätt att berätta vad de tycker och vad de vill. De vuxna ska lyssna på barnet och ta barnets åsikter på allvar. **Därför frågar jag nu om ni vill prata med mig om när ni barn vill vara med och berätta vad ni vill på daghemmet/fritidshemmet?**

Om ni vill hjälpa mig så tänker jag att vi kan tillsammans göra några roliga övningar och prata om när ni som är experter på att gå på daghem/fritidshem tycker att vuxna ska lyssna på vad är det som barnen vill!

Träna tillsammans hur det är att uttrycka egna åsikter

Det är viktigt att få träna hur det är att berätta till andra vad en själv tycker och tänker! Allas åsikter är lika viktiga. Därför vill jag nu gärna veta vad ni tycker om olika saker och att vi tillsammans tränar att berätta våra egna åsikter. Kom ihåg att du får alltid också välja att inte berätta vad du tycker.

Jag läser upp en grej och om ni håller med om det får ni....

- Stå upp om du tycker om glass
- Snurra om du gillar att dansa
- Stå på ett ben om du tycker om katter
- Hoppa om du mår bra just nu
- Visa tumme upp om du tycker om att vara på daghem/fritidshem idag
- Vinka om du tycket att.. *(här kan du tillägga egen fråga)*

TIPS: Påståendena kan ändras enligt aktuella och relevanta frågor för gruppen. Det är alltid bra att börja med några enkla frågor där alla får testa hur det är att tycka till. Barn har alltid möjlighet att välja att inte säga något.

Gör så här: Prata sen med gruppen om hur det känns att berätta vad en själv tycker och tänker. Svarade alla likadant på frågorna? Är det lätt att tycka annorlunda än de andra? Hur kunde vi göra det lättare? Är det okej om någon annan tycker annorlunda än jag?

TIPS: När ni pratar om barnens åsikter och önskemål är det viktigt att bemöta barnens önskemål med nyfikenhet, trots att det ibland kan röra sig om mer orimliga önskingar. Syftet med övningar i del 3 är att ta reda på inom vilka områden barnen skulle vilja ha mer inflytande och vad de vill lära sig. Kom ihåg att alltid återkoppla till barnen, oavsett om det är möjligt att genomföra önskemålen eller inte.

Prata tillsammans: Vem ska bestämma?

Gör så här: Skriv ut papperslappar med bild på Rådde (ett barn), Råddes vuxen och båda [här](#). Tejpa bilderna på olika hörn i ett rum.

TIPS: Om barnen i gruppen är små eller om det är svårt för barnen att uttrycka sina åsikter i gruppen kan ni dela en bild på en vuxen och en bild på ett barn till alla barn. Barnen kan hålla upp bilderna enligt det som de tycker.

Nu kommer jag att ställa några frågor om vem som ska bestämma. Om du tycker att en vuxen ska bestämma ska du gå till det hörnet där det finns en bild på en vuxen (eller visa bilden på en vuxen). Om du tycker att barnet ska bestämma ska du gå till det hörnet där det finns en bild på ett barn (eller visa bilden på ett barn). Om du tycker att barnet och de vuxna ska bestämma tillsammans ska du gå till det hörnet där det finns en bild på båda (eller visa båda bilderna). **Sen får alla de som vill berätta varför de tycker som de tycker.** Kom ihåg att det finns inga rätt eller fel svar, alla får tycka olika!

Okej? Nu börjar vi:

- Vem ska bestämma vad ni ska göra på daghemmet/fritidshemmet?
- Vem ska bestämma hur det ska se ut på daghemmet/fritidshemmet (ute och inne)?
- Vem ska bestämma när du ska berätta dina hemligheter?
- Vem ska bestämma när och vad ni ska äta på daghemmet/fritidshemmet?
- Vem ska bestämma vilka leksaker ni ska leka med på daghemmet/fritidshemmet?

Gör så här: Låt alla som vill berätta sina motiveringar i lugn och ro. Du får då möjlighet att ställa mer specifika frågor: "Förstod jag rätt?", "Menade du det här?", "Vill du berätta mer om det här?". **Barn får också byta hörn (eller bild) under diskussion om de vill.**

Skriv alla åsikter ner t.ex i ett stort papper så att alla kan se.

Barnen fyller i den första rosa sidan i häftet

Nu kan ni ta fram era egna häften och hitta en sida som är rosa. Det finns två sidor som är rosa, försök hitta den som är först. I häftet kan du rita eller skriva vad skulle du vilja bestämma mer om på ditt daghem/fritidshem?

Info till personalen: Frågan i barnens häfte är "Vad vill du bestämma mer om på dagis/fritids?".

TIPS: Ni kan också diskutera tillsammans med barnen om hur de vill att vuxna frågar dem om deras åsikter i frågor där de kan vara med och påverka. Hur blir det lättare för barnen att berätta vad de vill?

Prata tillsammans: Vad har barnen lärt sig på daghem/fritidshem?

Nu skulle jag vilja prata med er om vad ni har lärt er sedan ni började på daghem/fritidshem och vad skulle ni vilja lära er. Kan ni först berätta för mig några saker ni har lärt er på daghem/fritidshem? Vad kan du nu som du inte kunde när du började på daghem/fritidshem?

Barnen fyller i den andra rosa sidan i häftet

Info till personalen: Frågan i barnens häfte är "Vad vill du lära dig på dagis/fritids?"

Gör så här: Låt sen alla barn som vill berätta om det de har ritat eller skrivit i häftet. Du får då möjlighet att ställa mer specifika frågor: "Förstod jag rätt?", "Menade du det här?", "Vill du berätta mer om det här?"

Om det passar barnet kan vuxna hjälpa barnet att berätta mer om sina åsikter och t.ex. de bilder de har ritat genom att vuxna skriver extra-anteckningar i barnets häfte. Vuxna kan också skriva ner de åsikter som kommer upp nu på papper.

Tack, vad roligt att få höra alla intressanta saker ni har fått lära er! Nu skulle jag gärna att ni tänker på vilka saker ni skulle vilja lära er? I ditt häfte kan du hitta en annan sida som är rosa och rita eller skriva alla de sakerna som du skulle vilja lära dig på daghem/fritidshem!

Stort stort tack igen till er alla för alla era viktiga tankar och idéer! Ni verkligen hjälper vuxna att förstå när och hur barn vill berätta vad de vill och vad barn vill lära sig på daghem/fritidshem!

Hur tycker ni att det har varit att prata om de här frågorna idag?

Avslutning del 3.

Gör så här: Låt var och en berätta hur de tycker att det har varit. Om ni vill kan ni använda Rädde-smileys.

Se till också att barnen har möjlighet att höra de anteckningar som ni vuxna har skrivit ner. Gå igenom barnens önskemål i personalgruppen och fundera på om ni kan genomföra några önskemål direkt och använd dem i planeringen av egen verksamhet. När ni genomför barnens önskemål kom ihåg att berätta för barnen att de önskat det! Kom ihåg att alltid återkoppla till barnen, oavsett om det är möjligt att genomföra önskemålen eller inte.

Lärmiljö och lek

DEL 4

Syfte: Barn får hjälpa vuxna att förstå hur en inspirerande, rolig lärmiljö (ute /inne) ser ut i barnomsorgen och hur barnen vill att leksituationen ska vara i barnomsorgen.

Material:

- Bild på Rådde på en A4-papper.
- ”Häftet om mitt bästa dagis/fritids” för alla barn som deltar.
- Rådde-smileys.
- Rådde-materialet finns digitalt att skriva ut på Utbildningsbyråns hemsida, www.utbildning.ax.
- Papper för att skriva ner barns tankar.

Introducera Rådde

Gör så här: Skriv ut en bild på Rådde. Visa bilden till barnen och läs Råddes introduktion nedan. Du kan läsa Råddes "pratbubblor" som Råddes repliker samtidigt du visar bilden. Alternativt kan du läsa dem t.ex. som brev från Rådde eller hur det känns bäst för dig! Låt barnen svara på Råddes frågor.

Hej! Idag vill jag få hjälp från er som är experter för att ta reda på hur ni tycker det ska vara på daghemmet/fritidshemmet!

Kommer ni ihåg att alla barn har rätt att berätta vad de tycker och att må bra på daghem/fritidshem? Barn har också rätt att leka och ha det roligt! Idag vill jag ta reda på vad ni tycker om lekmöjligheter och hur det ser ute och inne här på daghem/fritidshem.

Pyssla barnkikare och prata tillsammans: Hur olika platser känns för barn

Nu ska vi alla kolla hur vårt daghem/fritidshem ser ut genom barnkikare! Jag skulle vilja att ni ser åt olika håll genom era kikare och funderar på de olika platser som ni ser.

- Vilken plats ser rolig ut?
- Vad ser skrämmande ut?
- Vilken plats känns bra för dig att vara?
- Ser du en plats som du inte gillar?
- Vilken plats ger dig glädje?

TIPS: Ni kan pyssla barnkikare av toarullar eller av papper, alternativt kan barn göra kikare med fingrarna.

Om ni inte vill använda kikare kan ni också använda Rådde-smileys som barnen kan sätta på olika platser på daghemmet/fritidshemmet enligt hur platserna känns för barnen. Ni kan också be barnen att gå runt ett område och springa t.ex. till en plats som ser rolig ut, en plats som de inte gillar etc.

Gör så här: Låt sen alla barn som vill berätta om det de har ritat eller skrivit i häftet. Du får då möjlighet att ställa mer specifika frågor: "Förstod jag rätt?", "Menade du det här?", "Vill du berätta mer om det här?"

Om det passar barnet kan vuxna hjälpa barnet att berätta mer om sina åsikter och t.ex. de bilder de har ritat genom att vuxna skriver extra-anteckningar i barnets häfte. Vuxna kan också skriva ner de åsikter som kommer upp nu på papper.

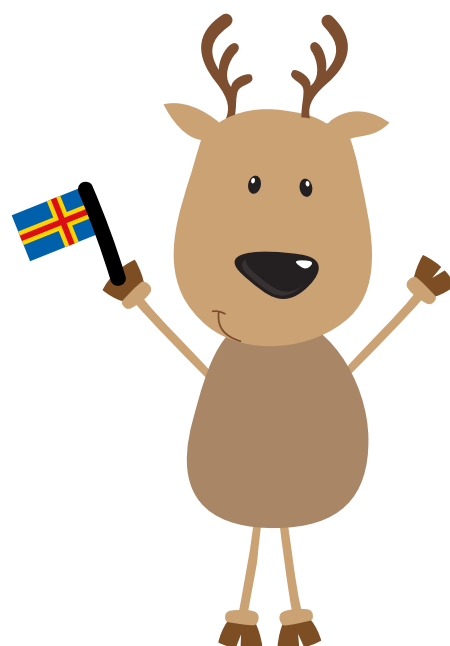
Barnen fyller i den lila sidan i häftet

Info till personalen: Frågan i barnens häfte är "Hur är en rolig plats för lek?"

Gör så här: Låt sen alla barn som vill berätta om det de har ritat eller skrivit i häftet. Du får då möjlighet att ställa mer specifika frågor: "Förstod jag rätt?", "Menade du det här?", "Vill du berätta mer om det här?"

Om det passar barnet kan vuxna hjälpa barnet att berätta mer om sina åsikter och t.ex. de bilder de har ritat genom att vuxna skriver extra-anteckningar i barnets häfte. Vuxna kan också skriva ner de åsikter som kommer upp nu på papper.

Nu kan ni igen ta fram era egna häften och hitta en sida som är lila. I häftet kan du rita eller skriva alla saker du kommer på som gör en lekplats rolig för dig!

Avslutning för del 4

Gör så här: Låt var och en berätta hur de tycker att det har varit. Om ni vill kan ni använda Råddestyleys.

Se till också att barnen har möjlighet att höra de anteckningar som ni vuxna har skrivit ner. Gå igenom barnens önskemål i personalgruppen och fundera på om ni kan genomföra några önskemål direkt och använd dem i planeringen av egen verksamhet. När ni genomför barnens önskemål kom ihåg att berätta för barnen att de önskat det! Kom ihåg att alltid återkoppla till barnen, oavsett om det är möjligt att genomföra önskemålen eller inte.

Stort stort tack igen till er alla för alla era viktiga tankar och idéer! Ni hjälper verkligen vuxna att förstå hur ett roligt daghem/fritidshem kan se ut och vad barn vill ha för att kunna leka inne och ute på daghemmet/fritidshemmet!

Hur tycker ni att det har varit att prata om de här frågorna idag?

Tack!

Materialet är framtaget av Rädda Barnen på Åland, Ålands landskapsregering och Ålands ombudsmannamyndighet för att stödja arbetet med barns delaktighet och inflytande enligt den nya läroplanen för barnomsorg på Åland.

Materialet är inspirerad av Rädda Barnen Sveriges metodmaterial *"Olika men lika"* och UNICEF Sveriges material *"Barnkonventionen i en låda"*.

Design och layout är gjort av Rädda Barnen på Åland.

Bildstöd i barnens häfte är gjort av Elin Granholm.

Widgitsymboler ©Widgit
Software/Symbolbruket AB 2021
www.symbolbruket.se

Ritade tecken ©
Specialpedagogiska skolmyndigheten

Materialet får användas och kopieras fritt.

Rädda Barnen
Åland

Ålands
Ombudsmanna
Myndighet

Bilaga 1.

Tips för dokumentation

Vi rekommenderar att dokumentationen av barns åsikter inkluderas i enhetens utvärdering och används som en del av den pedagogiska dokumentation och kollegial lärandet.

Följande är viktigt att tänka på när ni dokumenterar barns åsikter:

- Se till att ni i förväg tillsammans med kollegor överväger hur ni dokumenterar barns åsikter och vem ska göra vad gällande dokumentationen.
- Berätta alltid för alla barn vad dokumentationen är till för. Kom ihåg att påminna barn om dokumentationens syfte när ni börjar med nytt tema.
- Var öppen och låt barnen veta att alla anteckningar kan läsas och korrigeras om de vill. Ta inte egna hemliga anteckningar.
- Anteckna barnens tankar så som de uttrycker dem om möjligt, försök undvika att göra egna tolkningar så långt det bara går.
- Dokumentationen görs anonymt så att meningar inte kan associeras med ett visst barn. Om barnet pratar t.ex. om sina vårdnadshavare, kompisar eller annat med namn borde namnen bytas till "min pappa" eller "min kompis" etc.
- Låt också barnen delta i dokumentationen själva om möjligt.
- Barn ska inte fotograferas som en del av dokumentationen.
- Fråga alltid barnet om det är ok att fotografera eller på annat sätt skicka vidare material som barnet har gjort.
- När du strukturerar den producerade informationen, var etisk och respektfull för barns information.

Källa: [Pesäpuus material om att dokumentera utvecklings- och påverkansprojekt som görs tillsammans med barn \(på finska\)](#)

Bilaga 2: Checklista om grundläggande krav för genomförandet av barns rätt att bli hörd

Barn har rätt att höras och att få sina åsikter respekterade i alla frågor som rör dem. Syftet med checklistan är att göra det lättare att säkerställa verklig och meningsfull delaktighet för alla barn. Skriv ner dina idéer och tankar kring hur följande grundläggande krav för genomförandet av barns rätt att bli hörd kommer att beaktas i processen:

“Berätta för oss att vi har rätt till att säga vad vi tycker!”

1. Processen ska vara transparent och informativ – barn måste få fullständig, tillgänglig, mångfaldsmedveten och åldersanpassad information om sin rätt att fritt uttrycka sina åsikter och om att deras åsikter ska beaktas, samt om hur detta deltagande ska genomföras, dess omfattning, syfte och potentiella konsekvenser.

“Tvinga inte oss att säga vad vi tycker!”

2. Processen ska vara frivillig – barn ska aldrig tvingas att uttrycka åsikter mot sin vilja, och de ska informeras om att de när som helst kan avstå från att delta.

“Vuxna ska respektera våra åsikter!”

3. Processen ska vara respektfull – barns åsikter ska behandlas med respekt, och barn ska ges möjlighet att initiera idéer och aktiviteter. Vuxna som arbetar med barn ska erkänna, respektera och bygga vidare på goda exempel på barns deltagande. De behöver också ha förståelse för den socioekonomiska, miljömässiga och kulturella kontexten i barns liv.

“Frågorna ska vara viktiga och relevanta för oss!”

4. Frågorna ska vara relevanta för barn – de frågor i vilka barn har rätt att uttrycka sina åsikter måste ha verklig relevans i deras liv och göra det möjligt för dem att dra nytta av sina erfarenheter, kunskap och sina färdigheter. Dessutom måste utrymme skapas för att barn ska kunna belysa och ta itu med de problem som de själva identifierar som relevanta och viktiga.

“Anpassa stället vi är på och sättet vi jobbar på så det passar oss!”

5. Metoderna ska vara barnanpassade – miljöer och arbetsmetoder ska anpassas efter barns förmågor. Tillräckligt med tid och resurser ska avsättas för att säkerställa att barnen är tillräckligt förberedda och har självförtroende och möjlighet att bidra med sina åsikter. Hänsyn måste tas till att barn kommer att behöva olika grader av stöd och olika sätt att engageras i processen beroende på sin ålder och den fortlöpande utvecklingen av deras förmågor.

“Låt alla barn få vara med och delta! Vi är alla olika.”

6. Processen ska vara inkluderande – deltagande måste vara öppet för alla på lika villkor, undvika befintliga diskrimineringsmönster och uppmuntra till att skapa möjligheter för marginaliserade barn, samt både flickor och pojkar, att delta. Barn är inte en homogen grupp, och deltagande måste innebära lika möjligheter för alla utan diskriminering i någon form. Program måste också anpassas efter kulturella skillnader mellan barn från olika samhällsgemenskaper.

“Se till att vuxna är kompetenta att lyssna på oss!”

7. Processen ska vara understödd av utbildning – vuxna behöver beredskap, färdigheter och stöd för att kunna underlätta barns deltagande på ett effektivt sätt, för att till exempel ha färdigheter för att lyssna, arbeta tillsammans med barn och engagera barn effektivt i enlighet med den fortlöpande utvecklingen av deras förmågor.

“Tänk först och främst på vår säkerhet! Utsätts vi för en risk genom att uttrycka våra åsikter?”

8. Processen ska vara säker och riskmedveten - Vuxna har ett ansvar för de barn som de arbetar med och måste vidta alla åtgärder för att minimera risken för att barn drabbas av negativa konsekvenser av att de deltar.

“Ge oss besked om hur våra åsikter har tolkats och använts!”

9. Processen ska vara präglad av ansvarsskyldighet – åtagandet att göra uppföljningar och utvärderingar är nödvändigt. Till exempel ska barn vid all forskning eller konsultation informeras om hur deras åsikter har tolkats och använts och, vid behov, ges möjlighet att ifrågasätta och påverka analysen av resultaten. Barn har också rätt att få tydlig feedback om hur deras deltagande har påverkat resultaten. När det är lämpligt bör barn ges möjlighet att delta i uppföljning. Granskningar och utvärderingar av barns deltagande måste när det är möjligt genomföras tillsammans med barnen.

Bilaga 3: Tips för arbetet med yngre barn och mall för observation

Observera vilka lärmiljöer barnet intresserar sig av, vilka situationer som fungerar väldigt bra/bra/ mindre bra, vilka aktiviteter barnet verkar uppskatta mest och hur visar barnet detta? Ta hjälp av ett observationsschema nedan och observera ett delområde åt gången. Skriv också ner reflektionerna kring det observerade.

Del 2: Värdegrund och välmående

I vilka situationer visar barnen att de mår bra? När visar de glädje? När visar de att de inte mår bra eller vilka situationer fungerar mindre bra?

Vad säger barnen? Vad gör barnen?	
Reflektion: Vad tänker vi om det?	
Hur kan vi gå vidare?	

Del 4: Lärmiljö och lek

Vilka lek och lärmiljöer intresserar sig barnen mest för?

Vad säger barnen? Vad gör barnen?	
Reflektion: Vad tänker vi om det?	
Hur kan vi gå vidare?	

Bilaga 4: Ritat teckenstöd för barnets häfte

Här kan ni kolla hur frågorna i barnens häfte tecknas.

Hur många år är du?

Hur är ditt bästa dagis? / fritids?

Vad behöver du för att må bra

och känna dig glad på dagis? / fritids?

Vad vill du bestämma mera om på dagis? / fritids?

Vad vill du lära dig om på dagis? / fritids?

Hur är en rolig plats för lek?